

AL DENTE - 2013 - DE KERSENTUIN LESBRIEF

Toneelgroep Al Dente speelt

De Kersentuin

Komedie van Anton Tsjechov

Inhoud

Toneelgroep Al Dente

1. Theater
2. Anton Tsjechov: leven en werk
3. Het Rusland van Tsjechov
4. Opvoeringen van De Kersentuin
5. De Kersentuin van Al Dente
6. De speellocatie: het Weeshuis
7. De bewerking: fragment 1
8. De bewerking: fragment 2
9. De bewerking: fragment 3
10. De bewerking: fragment 4
11. De Kersentuin: voorbereiding
12. De Kersentuin: verwerking

Voorstellingen

Het Weeshuis
Hooglandse Kerkgracht 17
Leiden
20.30 uur

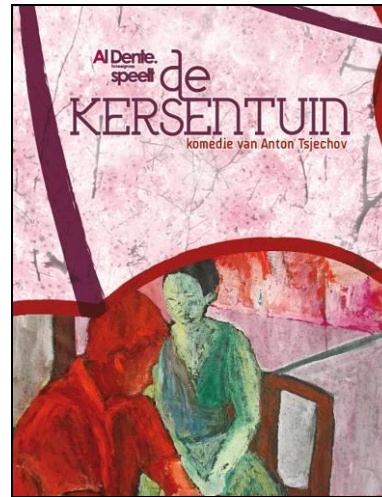
Data

- do 5 sept *try-out*
- vr 6 sept *première*
- za 7 sept
- do 12 sept
- vr 13 sept
- za 14 sept
- di 17 sept
- wo 18 sept
- do 19 sept
- vr 20 sept
- za 21 sept

Bewerking en regie

- Jos Nijhof

*Reserveren www.aldente.nl
of 06-48435057*

Spel

- Kees van Egmond - *Jermolai Lopachin*, zakenman
- Nadine Angenent - *Doenjasja*, dienstmeisje
- Bram Wildeman - *Semjon Jepichodov*, boekhouder
- Robbert Hilgeman - *Firs*, huisknecht
- Hannah Groos - *Ljoebov Ranjevskaja*, eigenares van een landgoed met kersentuin
- Fiep Nijhof - *Anja*, haar dochter
- Liesbeth van den Berg - *Varja*, haar pleegdochter
- Jasper Groos - *Leonid Gajev*, haar broer
- Bart Verschoor - *Pjotr ('Petja') Trofimov*, vroegere huisleraar van Ljoebovs overleden zoontje

---

TONEELGROEP AL DENTE

Toneelgroep Al Dente is in 1993 opgericht en heeft in het verleden een aantal toneelklassiekers gespeeld (*Hamlet*, *Alkestis*, *Faëton*) naast minder bekende teksten en eigen bewerkingen van romans en verhalen (*De zondagswandeling*, *Circus Mrozek*, *Dwaallicht*). Kenmerkend voor Al Dente is de directe, confronterende manier van acteren, waarbij de acteurs zich niet verstoppen achter hun personage, en waarbij het proces - theater maken - zichtbaar blijft in het product - de voorstelling. 'Probeer het niet te zijn, probeer het te spelen' is dan ook het motto van regisseur Jos Nijhof. Al Dente is de vaste bespeler van het kleine theater De Ware Liefde aan de Kagerstraat 1 te Leiden (Visser 't Hoofd Lyceum). Daarnaast speelde Al Dente de laatste jaren regelmatig voorstellingen in De Waag en in Scheltema in Leiden.

1. THEATER

Waarschijnlijk hebben jullie allemaal weleens een toneelvoorstelling bezocht. Omdat toneel spelen een bezigheid is van mensen die in levenden lijve voor je staan, stelt toneel niet alleen bepaalde eisen aan de acteurs, maar ook aan de toeschouwers.

Ga maar na: voor een acteur op een filmdoek maakt het niet uit of jij in de zaal zit te lachen, zit stil te zijn of lawaai te maken. Hij hoort het niet wanneer je mobiel afgaat of wanneer je een zak chips zit leeg te eten. Maar voor een toneelacteur is dat natuurlijk heel anders...

- Hoe ervaart een toneelacteur de aanwezigheid van mensen in de zaal, denk je? Misschien spreek je wel uit ervaring! Heb je zelf weleens toneel gespeeld? Bijvoorbeeld in de musical van groep 8 op de basisschool, bij een kinder- of jeugd-toneelclub, bij feestjes in de familie?
- Zo ja, wat herinner je je daarvan? Bijvoorbeeld van de voorbereidingen, van de zenuwen tijdens de voorstelling, van de reacties achteraf?
- Als een toneelspeler bijvoorbeeld zegt: 'Ik ben de keizer van China', is hij dat dan ook echt? Natuurlijk niet! 'Toneel spelen is liegen' zegt men wel eens: kun je begrijpen wat daarmee bedoeld wordt?
- Heb je wel eens een toneelstuk gezien in bijvoorbeeld het dorpshuis, de Leidse Schouwburg of een ander theater(tje)? Bijvoorbeeld een kinder- of jeugdvoorstelling of een voorstelling waar familieleden of bekenden in meespeelden? Wat vond je van die ervaring?

Hieronder zie je het woord THEATER. Denk niet al te lang en al te diep na, maar noteer daar omheen eens allerlei woorden waaraan jij denkt bij horen of lezen van het begrip 'theater'. Overleg daarna met een klasgenoot over wat jullie hebben opgeschreven. Waar zitten de overeenkomsten? Waar de verschillen?

THEATER

2. ANTON TSJECHOV: LEVEN EN WERK

Anton Pavlovitsj Tsjechov werd geboren op 17 januari in 1860 in Taganrog, een kleine havenstad in het zuiden van Rusland. Hij was de derde zoon van een gezin met zes

kinderen. Zijn vader dreef een kleine kruidenierswinkel en zijn moeder was de dochter van een lakenhandelaar. De grootvader van Tsjechov van vaderszijde had zich in 1841 vrijgekocht van het lijfeigenschap. Zijn kleinzoon schreef daarover later:

Vertel dus hoe deze jongeman tracht zich te bevrijden, druppel voor druppel, van de slaaf die in hem leeft en hoe, op een mooie dag ontwakend, hij er zich rekenschap van geeft dat er geen slavenbloed meer door zijn aderen vloeit, maar het bloed van een waarachtig mens.

In 1879 verhuist Tsjechov naar Moskou waar hij geneeskunde gaat studeren. Om zijn studies te kunnen betalen en om zijn familie te onderhouden publiceert hij korte verhalen in verschillende tijdschriften. In 1884 studeert hij af aan de universiteit en vestigt hij zich als arts in Moskou.

Hij schreef: *Buiten de geneeskunde, mijn wettige vrouw, heb ik ook een maîtresse, de literatuur. Als de ene mij verveelt, slaap ik met de andere. Dat verstoort misschien de orde, maar het is niet eentonig.*

Meteen al tijdens zijn praktijk als arts manifesteren zich de eerste tekenen van tuberculose. Maar hij blijft doorgaan met het schrijven van verhalen en als hij in 1885 voor het eerst Sint Petersburg bezoekt, is hij verwonderd over zijn faam als schrijver: *Allen nodigden mij uit en zongen mijn lof, en van mijn kant was ik beschaamd dat ik tot nu toe zo slordig geschreven had. Als ik geweten had dat zij mij werkelijk lazen, dan zou ik nooit op bestelling geschreven hebben.*

In 1888 krijgt Tsjechov een belangrijke literatuurprijs. Met het geld dat hij verdient als arts en als schrijver koopt hij in 1892 een landgoed op tachtig kilometer van Moskou: op 32-jarige leeftijd was de kleinzoon van een lijfeigene daarmee landeigenaar geworden.

In deze periode schrijft hij zijn toneelstuk *De Meeuw*, waarvan de eerste voorstelling, in Sint Petersburg, een totale mislukking is. In 1897 wordt Tsjechov opgenomen in een kliniek in Moskou. Het voorschrift van de behandelende arts luidt: rust, overvloedig eten, en vooral: stoppen met zijn artsenpraktijk. Op medisch advies vertrekt hij naar een warmere streek: in Jalta, aan de Zwarte Zee, laat hij in 1899 een huis bouwen. In datzelfde jaar heeft *De Meeuw*, met de jonge actrice Olga Knipper in een van de hoofdrollen, veel succes in Moskou. Kort daarna wordt ook het toneelstuk *Oom Wanja* door het publiek enthousiast onthaald. Maar twee jaar later heeft *De drie zusters* weer beduidend minder succes.

Intussen ontwikkelt zich een drukke briefwisseling tussen Tsjechov en de jonge Olga Knipper. Ze worden verliefd en in 1901 trouwen beiden in Moskou. Omwille van zijn slechte gezondheid moet Tsjechov echter in Jalta blijven, terwijl Olga haar toneelcarrière voortzet in Moskou. Ze blijven elkaar brieven schrijven.

Eigenlijk is Tsjechov te ziek om te werken. Hij schrijft moeizaam aan zijn laatste toneelstuk, *De Kersentuin*. Op 17 januari 1904, op zijn 44ste verjaardag vindt de première plaats in

Moskou, in aanwezigheid van de schrijver. Het eerbetoon aan de jarige schrijver is enorm, maar met de gezondheid van Tsjechov gaat het snel bergafwaarts.

In juni 1904 vertrekt hij samen met Olga naar Berlijn om een beroemde tuberculosespecialist te raadplegen. Na drie dagen Berlijn vertrekken Tsjechov en Olga naar het kuuroord Badenweiler in het Zwarte Woud. Op 2 juli 1904 sluit Tsjechov daar voorgoed zijn ogen. Hij wordt begraven in Moskou, op het kerkhof van een klooster. "Zie wat een ongeluk ons getroffen heeft, "zegt zijn moeder aan zijn graf, "er is geen Anton meer". Het zijn de enige woorden die tijdens de begrafenisplechtigheid gesproken worden.

3. HET RUSLAND VAN TSJECHOV

In de tijd van Tsjechov had het beschavingsproces in Rusland door allerlei omstandigheden een grote achterstand op het westen. Vooral het klimaat en de uitgestrektheid van het land vormden een nadeel voor een snelle ontwikkeling. Terwijl in West-Europa de toenemende bevolkingsdichtheid de mensen dwong tot steeds effectievere landbouwmethodes, keek Rusland uit op een bijna onuitputtelijke voorraad landbouwgrond. Op de drempel van de twintigste eeuw was het rijk van Nicolaas II, de laatste tsaar (een soort koning), een land van vooral boeren en

adellijke grootgrondbezitters. De boeren vormden de overgrote meerderheid van de bevolking en armoede en hongersnood onder hen waren gigantisch.

Totdat Alexander II, de grootvader van Nicolaas, in 1861 de *lijfeigenschap* afschafte, werden de lichamen van de boeren nog beschouwd als het 'eigendom' van de landheer in een bepaald gebied.

Door leningen vanuit Europa en met het opzetten van private bedrijven kwam een deel van de boeren terecht in fabrieken en in centra van de moderne industrie. Tussen 1890 en 1899 steeg de staalproductie met 116%, de ontginning van aardolie met 180%, die van steenkool met 131%. De nieuwe arbeidersklasse was geconcentreerd in werkplaatsen die veel groter waren dan die in Europa.

De nederlagen van het tsarenleger in de Russisch-Japanse oorlog en de gewelddadige aanval van de *Kozakken* (militaire ruiters) op een vreedzame betoging van tweehonderdduizend arbeiders in Sint Petersburg leidden tot massastakingen en boerenopstanden. In 1906 riep Nicolaas de *Doema*, het Russische parlement, bijeen om de hervormingseisen van de opstandelingen te bespreken. Twee jaar later leidde dat onder meer leidde tot vrijheid van godsdienst voor alle Russen.

De ellendige situatie van de Russische troepen in de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) bespoedigde de revolutie: op 23 februari 1917, in een tijd van bittere armoede, barre oorlogswinters en miljoenen slachtoffers, ontstond in Sint Petersburg een spontane

volksopstand, die het begin vormde van de *Russische Revolutie*.

Nicolaas moest afstand doen van de troon en een groep revolutionairen, de zogenaamde *mensjewieken*, vormde een voorlopige regering. Deze regering viel snel, omdat ze geen einde aan de oorlog kon maken. In november grepen hun tegenstanders, de *bol-sjewieken*, de macht. Ze beëindigden de oorlog met Duitsland en onder leiding van Vladimir Lenin riepen ze het land uit tot de eerste communistische staat ter wereld: de *Sovjet Republiek* was geboren.

4. OPVOERINGEN VAN DE KERSENTUIN

Het grootste karwei dat Tsjechov aan het eind van zijn leven bezighoudt, is het voltooien van *De Kersentuin*. Hij werkt lang aan het stuk en iedereen in zijn omgeving oefent druk op hem uit om het af te maken. Zodra op 26 september 1903 de eerste versie af is, schrijft hij aan Olga dat hij iets heel bijzonders heeft gemaakt. De bekende regisseur Stanislavski, die eerder al stukken van Tsjechov regisseerde, is enthousiast. Hij schrijft aan Tsjechov dat hij het stuk, anders dan Tsjechov, geen komedie vindt, maar een tragedie: een reactie waar Tsjechov niet blij mee is. De toneelgroep van Stanislavski begint op 10 november 2003 te repeteren. De voorverkoop van de kaarten leidt tot stormachtige taferelen: iedereen in Moskou wil de nieuwe Tsjechov zien!

Zodra het weer gunstig is, reist Tsjechov naar Moskou om een repetitie bij te wonen. Wat hij hoort en ziet, stelt hem teleur. De schrijver verfoeit de zwaarte die Stanislavski over het stuk legt en hij is pessimistisch over de manier waarop de spelers hun rollen invullen: 'Ik snap het niet. Of het stuk deugt niet, of de acteurs begrijpen me niet,' schrijft hij vier dagen voor de première. Ook Stanislavski zelf lijkt er weinig vertrouwen in te hebben, maar hij hoopt dat het publiek in elk geval welwillend zal zijn, omdat de beroemde schrijver precies op de dag van de première zijn 44ste verjaardag viert.

Tsjechov laat zich bij de première aanvanke-lijk niet zien, maar een vriend haalt hem over en aan het eind van het tweede bedrijf duikt hij plotseling toch op. Wat er na de voorstelling in het volgepakte theater volgt, is een luidruchtige demonstratie van bewondering, niet zozeer voor het stuk als wel voor de geliefdste schrijver van Rusland. Stanislavski schrijft later dat er velen waren die de gele-

genheid beschouwden als het afscheid van iemand aan wie je kon zien dat hij spoedig zou sterven.

En zo viel het moeizame begin van *De Kersentuin* min of meer samen met het einde van een groot schrijver. Maar de loop van de geschiedenis heeft bewezen, dat *De Kersentuin* onverwoestbaar is. In alle opvoeringen die er in meer dan honderd jaar van het stuk zijn geweest, over de hele wereld, heeft elk gezelschap een eigen betekenis aan het stuk gegeven. Een toneeltekst, en zeker een tekst van Tsjechov, is voor verschillende interpretaties vatbaar en alleen al daarom is het altijd weer interessant om naar een volgende *Kersentuin* te gaan kijken: welke keuzes hebben regisseur en spelers gemaakt? Hebben ze bijvoorbeeld het accent gelegd op het komische of juist op het tragische?

In ons land hebben de stukken van Tsjechov een lange opvoeringstraditie. Vooral *De Kersentuin*, *Oom Wanja* en *De drie zusters* zijn in Nederland veel gespeeld. In de jaren vijftig werden de Tsjechov-opvoeringen gekenmerkt door de hand van Pjotr Sjarov, een Russische regisseur die naar Nederland werd gehaald om 'het Russische gevoelsleven' in Tsjechovs stukken zo natuurgelukkig mogelijk weer te geven. Sjarov had nog met Stanislavski gewerkt, en dat maakte ook zijn regies nogal zwaar.

Eind jaren zeventig en begin jaren tachtig volgde een nieuwe golf van jonge regisseurs die met de Russische schrijver gingen experimenteren. In 1979 regisseerde Hans Croiset als eerste *De drie zusters* in een modern, niet realistisch decor, en met een nieuwe, frisse vertaling. Net als Croiset probeerden ook andere regisseurs steeds meer hun eigen stempel op de Tsjechov-stukken te drukken, en vooral de actuele betekenis ervan te laten zien.

In het seizoen 2012-2013 werd Tsjechov in ons land opvallend vaak opgevoerd. In *De drie zusters* door Het Nationale Toneel liet regisseur Theu Boermans in een carnavals-scène Batman, The Joker en Sinterklaas optreden... In *De Kersentuin* door Hummelinck & Stuurman koos regisseur Gerardjan Rijnders voor een frisse, soms zelfs kluchtige benadering. Toneelgroep Amsterdam huurde een Duitse regisseur in die een hypermoderne versie maakte van *De Meeuw*. Toneelgroep Oostpool speelde enkele korte stukken van Tsjechov, en deed dat juist weer op een hele traditionele manier.

5. DE KERSENTUIN VAN AL DENTE

Amateurverenigingen kiezen niet gauw voor de stukken van Tsjechov. Ze stellen regisseur en spelers voor een flinke uitdaging, vooral omdat ze hun inhoud niet snel prijsgeven. Bij meer oppervlakkige stukken is het vooral een kwestie van zeggen wat er staat en doen wat er (volgens de toneelaanwijzingen) moet gebeuren. Aan de titels kun je vaak al iets afleiden over de kwaliteit: wat denk je van *Karolus het konijn*, door Dick van Maasland? Of *Soms is geluk heel dichtbij* door E. Verwijmeren?

De stukken van Tsjechov, maar ook die van andere beroemde toneelschrijvers, zoals William Shakespeare, Bertolt Brecht, Harold Pinter en Samuel Beckett hebben titels die elke theaterliefhebber direct herkent: *De Kersentuin*, *Romeo en Julia*, *Wachten op Godot*, enzovoort.

Toneelgroep Al Dente heeft al heel wat stukken uit het 'klassieke repertoire' gespeeld. In 2013 is eindelijk Tsjechov aan de beurt. Van het begin af aan was het idee om *De Kersentuin* te spelen op een mooie 'buitenplek' in het centrum van Leiden. Eigenlijk speelt alleen het tweede bedrijf zich af in de buitenlucht, maar in het hele stuk staat de boomgaard met kersenbomen centraal, je zou kunnen zeggen: zowel in beeld ('visueel') als geluid ('auditief'): de personages zien de boomgaard bijvoorbeeld door de ramen van het huis en ze horen aan het eind - net als het publiek! - hoe de bomen een voor een worden omgehakt.

Voor de tekst gebruikte Al Dente verschillende vertalingen, een paar Nederlandse en een Engelse. Om de concentratie op het verhaal te versterken, schrapte de regisseur twee bijrollen en werden twee rollen min of meer samengevoegd in de figuur van de onhandige boekhouder Jepichodov.

Wat verder voor Al Dente in het repetitieproces steeds voorop heeft gestaan, was het feit dat Tsjechov zelf *De Kersentuin* een komedie noemde, een blijspel dus, een genre dat best een serieuze ondertoon mag hebben, maar waarin de humor de boventoon moet voeren.

Het verhaal gaat, dat Tsjechov bij een repetitie de acteurs eens onderbrak en riep: "Niet teatraal, alsjeblieft! Laat het simpel zijn, gewoon simpel!" Tsjechov zelf wilde het dus eenvoudig hebben en die eenvoud bereiken: dat is nou precies het doel dat Al Dente zich met deze *Kersentuin* gesteld heeft.

6. DE SPEELLOCATIE: HET WEESHUIS

Al Dente speelt *De Kersentuin* in het hartje van Leiden, aan de Hooglandse Kerkgracht 17. Op die plek was tot 1961 het Weeshuis gevestigd. Op de poort die toegang geeft tot de binnenplaats staan twee weeskinderen, in de volksmond bekend als Kaatje en Kootje. Het Weeshuis dateert uit de middeleeuwen en werd na 1583 ingrijpend verbouwd. Het jaartal 1607 op de poort geeft aan dat de

verbouwing in dat jaar was voltooid. Na een grote brand in 1768, waarbij een groot deel van het gebouw in de as werd gelegd, werd in mei 1774

de eerste steen gelegd voor een grote verbouwing waarbij het Weeshuis grondig werd opgeknapt. Aan het eind van 1776 konden de jongens en de meisjes in het vernieuwde Weeshuis gaan wonen. De kinderen tot twaalf jaar bezochten overdag de school van het Weeshuis: ze leerden lezen, schrijven en rekenen. Jongens ouder dan twaalf jaar leerden buitenshuis bij een werkbaas een vak. Meisjes leerden voor dienstbode of naaister. De laatste kinderen verlieten het Weeshuis in 1961.

Daarna was in het gebouw een tijdlang het Nationaal Natuurhistorisch Museum gevestigd, dat na 1990 zou worden uitgebreid tot het huidige Naturalis. Lange tijd had het Weeshuis toen geen vaste bestemming totdat er, na een restauratie op kosten van de Stichting Utopa, op 28 mei 2010 het Kinderrechtenhuis Nederland en het gemeentelijk Archeologisch Centrum werden geopend. Over de Stichting Utopa, die nu het Weeshuis in Leiden beheert kun je meer lezen op de website www.utopa-academie.nl.

Tot slot: een op zichzelf klein, maar toch opvallend detail: *De Kersentuin* begint en eindigt in de kinderkamer van een land-

huis. Die kinderkamer herinnert de volwassenen aan het verleden, aan hun jeugd. Je zou kunnen zeggen dat er van die *kinderkamer* een dun lijntje loopt naar het gebouw waar (wees)kinderen ooit hun 'thuis' hadden.

7. DE BEWERKING: FRAGMENT 1

Het begin van De Kersentuin. De zakenman Lopachin wordt wakker in de kinderkamer van het landhuis van mevrouw Ljoebov Ranjevskaja, die na vijf jaar terug zal keren uit Parijs.

LOPACHIN [*wordt wakker*] Wat? Ik... God-alle machtig, wat ben ik toch een rund. Kom ik hier helemaal naar toe, heb ik beloofd dat ik met Gajev en met Varja mee zou gaan om ze af te halen van het station, val ik in slaap. Val ik... Nou ja, val ik gewoon met m'n boek in m'n stoel in slaap. Wat een sukkel... Godnogaantoe, wat een afgang! Doenjasja!

DOENJASJA [*op met een kaars*] Meneer?

LOPACHIN Hoe laat is het? Je had me wakker moeten maken!

DOENJASJA Ik dacht dat u allang weg was, meneer. [*verward*] Dat u hier nog bent... Ik weet niet... Ik... Het is net twee uur geweest. Ik dacht dat u weg was. Dat dacht ik. [*luistert*] Volgens mij komen ze er aan.

LOPACHIN Ik hoor niks. Vast nog niet. Dat duurt altijd wel even, met al die bagage en zo... Ljoebov... Mevrouw Ranjevskaja heeft vijf jaar in het buitenland gewoond, ik vraag me af of ze veel veranderd is. Het was... Het is een heel bijzondere vrouw, vind ik, Doenjasja, altijd, heel gewoon en heel gemakkelijk in de omgang. Ik weet nog dat ik een jaar of veertien, vijftien was, mijn vader leefde nog, hij had een winkeltje in het dorp hier, en dat ie me met z'n blote vuist een keer een klap in m'n gezicht gaf, godweet waarom, maar het bloed stroomde uit m'n neus. We waren hier in de tuin, ik weet niet meer om wat te doen, maar hij, m'n vader, was constant dronken. Constant. Mevrouw Ranjevskaja, ik herinner het me nog precies, mevrouw Ranjevskaja was nog een jonge vrouw en ze nam me mee naar de kinderkamer, hier, naar deze kamer, en bij de wastafel waste ze m'n gezicht. Niet huilen, boertje, zei ze, niet huilen. Dat zei ze: boertje. Niet huilen, zei ze, het is over voor je oud en getrouwd bent. Mijn vader was inderdaad een boer, met een klein kneuterig winkeltje in het dorp, een echte boer, zeg maar gerust een boerenkinkel. En moet je mij nou zien. Met m'n mooie vest en m'n witte schoenen, nou? En dan die varkenskop d'r boven, nou? Ha! Ik ben rijk, ik heb een fortuin verzameld, maar van binnen blijft een boer een boer. [*bladert*

door zijn boek] Hier, dit boek hier, wel in gelezen, maar geen moer van begrepen! Echt geen moer. Ik zat erin te lezen en ik viel in slaap...

DOENJASJA De honden, die waren de hele nacht wakker. Die voelen gewoon dat hun vrouwtje... dat hun meesteres thuiskomt! *[doet nerveus]*

LOPACHIN Wat heb je, Doenjasja?

DOENJASJA M'n handen trillen helemaal... Als ik maar niet flauwval.

LOPACHIN Wat ben je toch een fijngevoelig typje. Trippeltrappeltrippel... Je kleedt je als een dametje en moet je kijken hoe je haar zit. Je háár! Jij moet je plaats weten, als dienstmeisje.

JEPICHODOV *[op met een bos bloemen; hij laat de bloemen vallen en raapt ze dan stuk voor stuk weer op]* De tuinman gaf me deze... Deze bloemen. Voor als ze thuiskomen, zei-die, voor in de eetkamer, zei-die. *[geeft de bloemen aan Doenjasja]*

LOPACHIN Mooi. Zet ze meteen in een vaas, Doenjasja. En neem voor mij een glas bier mee.

DOENJASJA Goed, meneer. *[af]*

JEPICHODOV Het vriest buiten, min drie, meneer Lopachin, nota bene min drie, minstens. En de kersenvruchten staan in bloei. Het klimaat is op drift, niks om over te juichen. Het weer... het weer, dat werkt bepaald niet mee. Dat zeg ik. En daarbij, meneer Lopachin, als ik zo vrij mag wezen, ik heb eergisteren in de stad een paar... een paar nieuwe schoenen gekocht en ik kan u met de hand op m'n hart verzekeren, werkelijk waar, dat ze kraken... kraken als de hel, ongelofelijk gewoon. Waar moet ik ze mee insmeren, hebt u een advies?

LOPACHIN *[wegwerpgebaar]* Ga weg, wegwezen, dwaas, ophoepelen, je verveelt me.

JEPICHODOV Alles zit me tegen, elke dag weer. Maar mij hoor je niet klagen, welnee, ik kan ermee omgaan en ik moet er zelfs om lachen. *[Doenjasja komt op met de vaas met bloemen en het bier]* Ik ga. *[struikelt over een tafeltje]* Nou? Ziet u wel? Excuseer me dat ik dat zo zeg, maar in wat voor een toestand kom ik toch steeds terecht, dat is toch, onder ons gezegd en gezwegen, dat is toch ongeloflijk, nietwaar? Toch? *[af]*

DOENJASJA Ik kan het niet voor me houden, meneer Lopachin. Dit heerschap, deze Jepichodov, onze boekhouder, heeft me een poosje geleden héél serieus een aanzoek gedaan. Wat vindt u daarvan?

LOPACHIN Zo...

DOENJASJA Wat moet ik daarmee? Ik vind 'm best aardig in het algemeen, maar af en toe, dan begint-ie ineens te praten op een manier, daar is geen touw aan vast te knopen. Ik mag hem wel, op zich, denk ik... Hij is smoorverliefd op me. Wat moet ik nou? Hij heeft echt heel weinig geluk, elke dag maakt-ie weer wat anders mee, steeds weer nieuwe blunders. We plagen hem er een beetje mee en we noemen hem niet Jepichodov, maar Jepibrekebeen. Het is echt een ...

LOPACHIN *[luistert; stemmen van buiten]* Ja! Daar zal je ze hebben.

DOENJASJA Daar zijn ze! Wat hèb ik toch? Ik loop gewoon te rillen, over m'n hele lijf.

LOPACHIN Zal ze me herkennen, mevrouw Ranjevskaja? Ljoebov? We hebben elkaar in vijf jaar niet gezien.

DOENJASJA *[opgewonden]* Ik geloof ècht dat ik flauwval. *[af, gevolgd door Lopachin]*

8. DE BEWERKING: FRAGMENT 2

Het fragment hieronder komt uit het eind van het Tweede bedrijf. De student Trofimov zet zijn ideeën uiteen over 'het menselijk ras' en Lopachin reageert daarop.

TROFIMOV Het menselijk ras is in opmars en weet haar eigen mogelijkheden steeds beter te benutten. Alles wat nu nog onhaalbaar lijkt, zal op een dag binnen ons bereik liggen. Maar we moeten ervoor werken. We moeten al onze krachten verzamelen ten behoeve van degenen die serieus op zoek zijn naar de waarheid. Maar mensen die ècht werken zijn bij ons in Rusland nauwelijks te vinden. De overgrote meerderheid van de zogenaamde intelligentsia zoekt, voor zover ik weet, helemaal nergens naar, voert geen klap uit en is tot geen enkele inspanning in staat. Dat type noemt zichzelf ontwikkeld, maar ze snauwen hun ondergeschikten af en de boeren behandelen ze als beesten. Ze sluiten zich af voor nieuwe ideeën, lezen nooit een boek, over de wetenschap hebben ze alleen de klok horen luiden en van kunst hebben ze geen benul. Ze doen heel ge-

wichtig, praten met een uitgestreken smoel over belangrijke kwesties, filosoferen er lustig op los, terwijl voor hun ogen de arbeiders nauwelijks te eten hebben, in het stro slapen, dertig of veertig man op een kamer, overal luizen, stank, vocht en moreel verval.

LOPACHIN Dat klinkt allemaal heel interessant en geleerd. Maar ik, ik sta elke morgen om vijf uur op, ik werk me helemaal het schompe, van de vroege ochtend tot de late avond. Ik heb heel wat geld te beheren, van mezelf en van anderen. Pak maar eens iets bij z'n staart, begin maar eens iets te ondernemen, toon maar eens een beetje ambitie, en je merkt verrekke snel hoe de mensen ècht zijn. Hoe weinig fatsoen en eerlijkheid er rondloopt.

9. DE BEWERKING: FRAGMENT 3

Het fragment hieronder is het eind van het derde bedrijf. Ljoebov zit diep in de schulden en kan het geld voor haar landgoed, inclusief de Kersentuin niet langer opbrengen. Op de dag waarop het landgoed verkocht gaat worden, geeft Ljoebov een feest. Lopachin en Ljoebovs broer Gajev (Leonid) keren terug van de openbare verkoping.

LJOBOV Meneer Lopachin! Bent u daar eindelijk? Dat heeft lang geduurd. Waar is Gajev?

LOPACHIN Uw broer en ik reisden samen, hij zal hier zo wel zijn.

LJOBOV En? Vertel! Is er een veiling geweest? Is het verkocht? Vertel!

LOPACHIN *[bang zijn blijdschap te tonen]* De veiling was om vier uur afgelopen. We hebben de trein gemist en we moesten tot half negen wachten op de volgende. *[zucht diep]* Poeh... Neem me niet kwalijk hoor, maar ik ben een beetje duizelig van alles. *[Gajev komt binnen, in de ene hand dingen die hij heeft gekocht, met z'n andere hand veegt hij zijn tranen weg]*

LJOBOV Leonid, wat is er gebeurd? Nou? Leonid! Vertel, snel! Vertel in godsnaam hoe het is gegaan.

GAJEV *[wenkt Firs]* Hier, pak dit aan. Ansjovis, haring... Ik heb nog niks gegeten vandaag. Wat ik allemaal heb moeten doorstaan... Ik ben verschrikkelijk moe. Doodop.

Kom, Firs, help me, ik wil me verkleden. *[af, gevolgd door Firs]*

LJOBOV Is de kersentuin verkocht?

LOPACHIN Hij is verkocht.

LJOBOV Wie heeft hem gekocht?

LOPACHIN Ik! *[Ljoebov stort in; Varja loopt af]* Ik verdomme! Ik heb 'm gekocht! Wacht even, dames en heren, een ogenblik alstublieft, m'n hoofd draait rondjes, ik kan nauwelijks zeggen... Toen we op de veiling kwamen, was Deriganov er al. Gajev had maar vijftienduizend roebel en Deriganov bood meteen dertigduizend bovenop de schulden. Ik zag direct hoe de zaak ervoor stond, dus ik sprong erin en bood veertig. Hij vijfenveertig. Ik vijfvijftig. Hij gaat steeds omhoog met vijf, ik met tien. En zo almaar door, tot negentigduizend. Toen had ik 'm! De kersentuin is van mij! Van mij! *[barst in lachen uit]* Goeie god, heer in de hemel, de kersentuin is van mij. Knijp me in m'n arm, zeg dat ik gek ben of dronken of dat ik droom... Lach me niet uit! Kon mijn vader, kon mijn grootvader nou maar eens uit hun graf opstaan en zien wat er van die kleine Jermolai Lopachin terecht is gekomen. Dat jongetje dat niet kon lezen of schrijven, dat geslagen werd, getrapt. Dat 's winters op blote voeten in de sneeuw moest lopen. Die dekselse Jermolai, die heeft het mooiste landgoed van de wereld gekocht! Het landgoed waar zijn vader en grootvader lijfeigenen waren, waar ze niet eens in de keuken mochten komen! Ik slaap, ik droom, dit kan niet waar zijn... Muziek! Ik wil muziek horen! Iedereen mag komen kijken hoe Jermolai Lopachin de bijl door de kersentuin zal laten zwieren, op de maat van de muziek. Hoe de bomen een voor een tegen de vlakke zullen gaan. We gaan hier zomerhuisjes bouwen en onze kleinkinderen en achterkleinkinderen zullen hier een nieuw leven krijgen... Muziek! *[het orkest speelt; Ljoebov valt in een stoel en huilt]* Waarom, wàrom hebt u dan niet naar me geluisterd, mevrouw Ranjevskaja? Arme, lieve mevrouw Ranjevskaja... Maar nu is het te laat. *[ontroerd]* Ik laat u nu maar even alleen. *[wankelt van geluk, richting balzaal]* Muziek! Ga door! Harder! Alles moet gaan zoals ik het wil! *[met ironie]* De nieuwe landheer, de eigenaar van de kersentuin, komt eraan! Muziek! *[af; Ljoebov blijft alleen achter; Anja en Trofimov komen op]*

ANJA Mama! Niet huilen! Mijn lieve, lieve, schat van een mama... De kersentuin is verkocht, hij is niet langer van ons, dat is waar. Maar je moet niet huilen, mama. Je hebt nog een heel leven voor je. En wat niemand van je kan afpakken, dat is dat mooie, prachtige, zuivere hart van je. Kom, kom met me mee, we gaan weg, ver weg! We planten ergens anders een nieuwe tuin, nog veel mooier dan deze, en als je die dan ziet, dan zul je alles begrijpen. Dat het zo moest gaan. Dat het niet anders kon. Een oneindige vreugde zal in je neerdalen, precies zoals de zon ondergaat in de late zomeravond. En dan zul je weer lachen, mama. Mama!

10. DE BEWERKING: FRAGMENT 4

In het vierde en laatste bedrijf vertrekken alle bewoners en alle gasten uit het landhuis bij de Kersentuin. Het fragment hierna vindt plaats vlak voor het definitieve einde van de voorstelling. De Kersentuin heeft een zeer verrassende afloop die we hier nog even niet vertellen...

GAJEV Lieve vrienden, lieve lieve vrienden! Hoe zou ik kunnen zwijgen nu wij op het punt staan, dit, ons dierbare huis vaarwel te zeggen, voorgoed! Hoe zou ik kunnen nalaten, aanbeland op dit moment van afscheid, de gevoelens tot uitdrukking te brengen die thans mijn hele wezen vervullen...

ANJA *[smekend]* Oom!

VARJA Oom, alstublieft!

GAJEV *[mokkend]* Twee keer rood, over de band... Ik zeg al niks meer.

TROFIMOV *[op, gevolgd door Lopachin]* Gaan we nog? Of hoe zit het?

LOPACHIN Jepichodov, mijn jas! !

LJOEBOV Ik ga nog één minuutje zitten. Het is alsof ik nooit goed heb gekeken naar hoe de muren en de plafonds van dit huis eruit zien. En nu wil ik ze voor altijd in m'n geheugen prenten. Ik...

GAJEV Ik weet nog dat ik zes jaar was en het was Pinksteren. Ik zat hier bij het raam en ik zag vader naar de kerk gaan...

LJOEBOV Is alles ingepakt wat er ingepakt moest worden?

LOPACHIN Ja, ik geloof dat alles wel... *[tot Jepichodov, die hem in zijn jas helpt]* Jepichodov, ga jij nog eens even kijken of je nog wat ziet.

JEPICHODOV *[hees]* Maakt u zich geen zorgen, meneer Lopachin.

LOPACHIN Wat is er met jouw stem?

JEPICHODOV Iets raars ingeslikt of zo. Ik heb al geprobeerd het weg te spoelen. *[kucht]* Maar ik krijg het met geen mogelijkheid uit m'n keel.

LJOEBOV We gaan... Nog even en er is er geen levende ziel meer hier.

LOPACHIN Totdat de lente komt!

TROFIMOV Kom, de rijtuigen staan al een hele tijd klaar, het is allerhoogste tijd. De treinen wachten niet.

GAJEV *[ontroerd]* De trein... het station... de kersentuin... Rood naar het midden, doublet van de witte in de hoek...

LJOEBOV Gaan!

LOPACHIN Iedereen compleet? Niemand meer hier? *[stopt de sleutel in het slot]* Er staan nog kostbare spullen hier, beter maar goed afsluiten alles. Gaan!

ANJA Dag, lief huis, vaarwel. Vaarwel, mijn oude leven!

TROFIMOV Welkom, nieuw leven! *[af, tegelijk met Anja, even later gevolgd door Varja]*

LOPACHIN Tot het komende voorjaar dus! Tot in de kersentijd!

Terwijl Lopachin een laatste koffer wagsjouwt, zijn Ljoebov en Gajev even alleen. Een moment waarop ze gewacht lijken te hebben. Ze storten zich in elkaars armen.

GAJEV *[wanhopig]* Zusje, zusje...

LJOEBOV Mijn lieve huis, mijn dierbare, prachtige kersentuin! Mijn leven, mijn jeugd, mijn geluk, vaarwel! Vaarwel!

ANJA *[achter, vrolijk]* Mama!

TROFIMOV *[achter, opgewonden]* Joehoe!

LJOEBOV Voor het laatst kijk ik naar deze muren en deze ramen... Moeder hield zò van deze kamer...

GAJEV Zusje, zusje toch...

11. DE KERSENTUIN: VOORBEREIDING

Vóór de voorstelling

Algemeen

1. Bij het lezen van deze lesbief krijg je ongetwijfeld een bepaald beeld van de voorstelling. Hoe zal het eruit zien? Wat zal er allemaal gebeuren? Schrijf op wat jouw ideeën en verwachtingen zijn en vergelijk die met die van een klasgenoot.

Toneelgroep Al Dente

2. Leg uit wat jij je voorstelt bij de volgende zin:

Kenmerkend voor Al Dente is de directe, confronterende manier van acteren, waarbij de acteurs zich niet verstoppen achter hun personage, en waarbij het proces - theater maken - zichtbaar blijft in het product - de voorstelling.

3. Leg uit wat volgens jou de regisseur bedoelt met zijn motto 'Probeer het niet te zijn, probeer het te spelen'. Denk, om je gedachten te bepalen, aan het 'omgekeerde' motto dat een andere regisseur zou kunnen hebben: 'Probeer het niet te spelen, probeer het te zijn'.

Anton Tsjechov: leven en werk

4. We lezen over Tsjechov: 'op 32-jarige leeftijd was de kleinzoon van een lijfeigene daarmee landeigenaar geworden.' Welk verband zie je tussen die persoonlijke ontwikkeling van Tsjechov en de ontwikkelingen waarover we lezen in *Het Rusland van Tsjechov*?

Het Rusland van Tsjechov

5. In *De bewerking: fragment 1* vertelt Lopachin een herinnering aan zijn jeugd: hij wordt door de landeigenares Ljoebov een 'boertje' genoemd. Opnieuw kun je een verband zien tussen die herinnering en de ontwikkelingen waarover we lezen bij vraag 4. Welk verband is dat? Zie overigens ook *De bewerking: fragment 3*.

Opvoeringen van De Kersentuin

6. Hiernaast zie je drie foto's: een uit een *Kersentuin*-voorstelling uit het seizoen 1964-1965, een uit 1983-1984 en de laatste uit 2012-2013. Welke verschillen zie je? Wat zouden die verschillen kunnen zeggen over de opvattingen van de regisseur?

Wil je meer 'Kersentuinen' zien? Ga naar YouTube en geef als zoekopdracht:

(Nederlands)	<i>De Kersentuin</i>
(Engels)	<i>The Cherry Orchard</i>
(Duits)	<i>Der Kirschgarten</i>
(Frans)	<i>La Cerisaie</i>
(Spaans)	<i>El jardín de los cerezos</i>

De Kersentuin van Al Dente

7. We lezen dat Tsjechov wilde dat regisseur en spelers *eenvoud* nastreven. Zeer waarschijnlijk reageerde hij daarmee op de regieopvatting van Stanislavski en de speelwijze van de Stanislavski-acteurs (zie het hoofdstuk *Opvoeringen van De Kersentuin*). Leg dat uit.

De spellocatie: het Weeshuis

8. Op de website van Stichting Utopa kun je meer lezen over de doelstellingen van deze instelling. De naam Utopa is afgeleid uit *Topa* (naam van een onderneming in transportverpakkingen) en *utopie*, een soort 'onmogelijke werkelijkheid'. In zekere zin gaat theater ook over het creëren van een 'onmogelijke werkelijkheid' (zie ook het hoofdstuk *Theater*). Leg dat uit.

12. DE KERSENTUIN: VERWERKING

Recensie schrijven

Over de voorstelling *De Kersentuin* van Al Dente ga je een recensie schrijven. Een recensie is een kritische beschouwing van een kunstuiting (concert, tentoonstelling, boek), in dit geval dus van een theatervoorstelling. Belangrijk is, dat je jezelf zowel tijdens het kijken als na afloop een mening vormt over de voorstelling: 'Wat vind ik er nou eigenlijk van?'

De volgende aspecten komen in een theaterrecensie vrijwel altijd aan bod:

1. De *feiten* (titel van de voorstelling, naam van de schrijver, (evt.) naam van de vertaler/bewerker, naam van het gezelschap, naam van de regisseur, namen van speler(s), datum waarop de voorstelling is bijgewoond, plaats waar de voorstelling is bijgewoond)
2. De *inhoud* (waar de voorstelling in grote lijnen over gaat)

3. Het *thema* (waar het in de voorstelling om gaat)
4. De *regie* (hoe de regisseur is omgegaan met de tekst, welke keuzes hij heeft gemaakt)
5. De *vorm* of de *enscenering* (decor, kleding, belichting, muziek)
6. Het *spel* van de individuele acteurs (levendigheid, mimiek, geloofwaardigheid)
7. Een *algemeen eindoordeel* over de voorstelling

De mening die je hebt over alle onderdelen van de voorstelling probeer je natuurlijk zoveel mogelijk te onderbouwen.

Met andere woorden: door middel van *argumenten* geef je aan waarom je bepaalde dingen goed, minder goed of zelfs slecht vindt.

Ga er vanuit dat je recensie geplaatst wordt in een jongerentijdschrift; je *doelgroep* wordt dus gevormd door mensen van ongeveer jouw leeftijd.

De opbouw van je recensie is aldus:

Titel ('Kop')

1. *Eerste alinea*: inleiding

Hierin: de feiten (1) en de inhoud (2)

2. *Tweede alinea*: beoordeling

Hierin: je mening over thema (3) en regie (4)

3. *Derde alinea*: beoordeling

Hierin: je mening over *enscenering* (5) en *spel* (6)

4. *Vierde alinea*: beoordeling

Hierin: je *eindoordeel* (7)

Je recensie wordt beoordeeld op basis van de volgende criteria:

1. Heldere *alinea*-indeling (binnen de *alinea* regels volmaken; tussen de *alinea*'s en na de *titel* een regel overslaan)
2. *Inhoud* (alle aspecten worden afdoende besproken)
3. *Kwaliteit* van de argumentatie
4. *Correcte spelling*
5. *Rekening* gehouden met de *doelgroep*